

Bhaddā Kundalakesā

Bhaddā Kundalakesā byla významná buddhistická mniška, která dosáhla nejrychleji plného probuzení (*arahatství*). Její život před vstupem do mnišského řádu je opředen zajímavými legendami, ať už se jedná o její manželství s nenapravitelným zlodějem nebo o její putování po Indii jako úspěšné filozofické diskutérky. V rámci théravádové tradice se stala mimo jiné dokladem skutečnosti, že žena může ve svých schopnostech překonat muže. V starověké Indii byl takový názor převratný, jelikož tradičně tu ženy byly chápány jako méněcenné bytosti.

Manželství se Sattukou

Bhaddā se narodila v bohaté rodině ve městě *Rājagaha*. Byla jedinou dcerou, proto ji rodiče přísně hlídali a rozmazlovali. V době dospívání ji údajně drželi v posledním patře jejich sedmipatrového paláce, jelikož kvůli její vášnivě povaze se obávali, že probouzející sexualita ji přivede do potíží. Ve stejný den jako *Bhaddā* se narodil chlapec v rodině králova kněze. Říká se, že v noci, kdy se narodil, měly zářit zbraně po celém městě. Král, který byl tímto úkazem vyděšen, se ráno zeptal svého kněze. Ten mu sdělil, že podivný úkaz způsobilo narození jeho syna pod nepříznivým postavením planet, které ho předurčuje k dráze velkého a nenapravitelného zloděje. Navrhl králi, že svého syna zabije, jestliže si to bude přát. Ten však odvětil, že není nutné popravovat někoho, kdo zatím nic nespáchal. Syn byl pojmenován *Sattuka* („odporný nepřítel“) a opravdu dle předpovědi vyrostl v nenapravitelného zloděje. Když si otec uvědomil, že s ním nic nesvede, vyhnal ho nakonec z domu. Zajímavé je, že jej i přesto údajně vybavil lupičským náčiním, a to černým oblečením, žebříkem ke zdolávání zdí a páčidlem.

Sattuka terorizoval celé město a městské strážní se ho nedařilo stále lapit, pravděpodobně se ani příliš nesnažili, až když král pohrozil veliteli strážní trestem smrti, byl ještě téhož dne *Sattuka* chycen. Nabízí se jednoduché vysvětlení, že strážní byly nejspíš podplaceny. Král pak *Sattuku* odsoudil k trestu smrti, přičemž předtím, než byl doveden k popravišti, měl být na každé křižovatce zmrskán. Právě, když byl veden *Sattuka* kolem domu rodičů mladé *Bhaddy*, ukrývané v posledním patře domu, podívala se *Bhadda* z okna na průvod s odsouzencem. Když uviděla spoutaného *Sattuku* vedeného na popraviště, okamžitě se do něj zamilovala. Propadla obrovskému zoufalství a vyhrožovala svým rodičům, že jestliže nedostane trestance za muže, spáchá sebevraždu. Její rodiče, kteří svou jedinou dceru zbožňovali, nakonec souhlasili a otec podplatil velitele strážní, aby *Sattuku* propustil. Velitel strážní počkal s

popravou do setmění, kdy vyměnil *Sattuku* za jiného provinilce z městské věznice, kterého pak za branami města místo něj popravil.

Sattuka byl však nenapravitelný kriminálník a když uviděl svou novopečenou manželku okrášlenou nejnádhernějšími šperky, rozhodl se, že šperky musí získat. Namluvil naivní *Bhaddě*, že ještě před popravou učinil slib božstvu žijícímu na místní hoře, že když vyvázne živý, učiní pro něj velkou oběť. Zamilovaná *Bhaddā* souhlasila, že společně na horu vystoupí a vykonají slíbenou oběť. Když však na horu vyšplhali, sdělil jí, že vše byla jen lest, aby ji mohl beze svědků oloupit o drahocenné šperky. *Bhaddā* se jej pokusila bezúspěšně přesvědčit, že když je teď jeho ženou, všechno co patří jí, je i jeho vlastnictvím. Když *Sattuka* odvětil, že šperky si i přesto vezme, *Bhaddā* ze zaslepené lásky rychle vystřízlivěla a pochopila vážnost situace. Poprosila jej tedy, zda by mu jako milující žena mohla naposledy prokázat úctu tím, že jej obejmě zepředu a zezadu. Nic netušící *Sattuka* souhlasil. Když se jej *Bhaddā* chystala obejmout zezadu, svrhla ho ze skalnatého srázu. *Sattuka* dopadl na zem roztrhaný na kusy (doslova je uvedeno, že se rozpadl v prach).

Dle legendy božstvo, které na hoře sídlilo a celou událost sledovalo, proneslo v oslavě nad *Bhaddinou* statečností následující verše:

*Nikoli za všech okolností je muž moudrý,
žena je též moudrá, obezřetná toho či onoho.
Nikoli za všech okolností je muž moudrý,
žena je též moudrá, ačkoli má jen chvíli na rozmyšlenou.*

Nebohá *Bhaddā* zdrcená strašlivou skutečností, že zabila člověka, i když v sebeobraně, došla k závěru, že už se nemůže vrátit domů a rozhodla se proto odejít do bezdomoví a hledat cestu k duchovní realizaci.

Bhaddā jako potulný ženský asketa

Nejprve narazila na skupinu potulných ženských asketů náležejících k řádu bílé oděných asketů zvaných *Niganthove* (pravděpodobně se jednalo o *ĵinisty*). Požádala je, aby ji do svého řádu přijali nejvyšším způsobem, což znamenalo, že jí speciálním hřebem vyrobeným z palmy palmýra (lat. borassus) vyrvali všechny vlasy i s kořínky. Přesto jí však vlasy opět vyrostly, i když zatočené do kudrlinek. Odtud pak získala svůj přídomek *Kundalakesā* (Kudrnaté vlasy).

Po určité době však *Bhaddā* došla k závěru, že učení *Niganthů* nevede ke kýženému cíli a vydala se hledat jiného učitele. Postupně vystřídala mnoho významných duchovních učitelů a seznámila se tak s nejrůznějšími filozofickými školami tehdejší Indie. Stala se proto vynikající diskutérkou, kterou nikdo nebyl schopen porazit ve filozofických disputacích, ve starověké Indii velice oblíbených. Jelikož *Bhaddā* porazila v diskusích každého v *Jambudvīpě* (tak byl tehdy nazýván indický subkontinent), byla také známá jako „*Jambukaparibbajika*“.

Její pověst se brzy rozšířila a nemohla proto najít nikoho, kdo by byl ochoten s ní soupeřit. Cestovala po celé Indii a kdykoli vstoupila do vesnice či města, u jeho brány nahromadila kupu písku a zapíchla do ní větev hřebíčkovce. Pak požádala opodál stojící chlapce, aby větev hlídali a vzkázali každému, kdo by se s ní chtěl utkat ve filozofické disputaci, aby větev rozdupal. *Bhaddā* pak čekala sedm dní a když se neobjevil nikdo, kdo by její výzvu přijal, větev vytrhla a pokračovala v cestě.

Setkání s Buddhou

Nakonec dorazila do *Sāvattihī*, kde tehdy v místním klášteře *Jetavana* sídlil i *Sāriputta*, jeden ze dvou nej přednějších žáků Buddha. *Bhaddā* u městské brány opět připravila větev. Když *Sāriputta* přicházel ráno do města na tradiční obchůzku za jídlem a uviděl větev zapíchnutou v písku, zeptal se opodál stojících chlapců, co to má znamenat. Ti mu vše vysvětlili, a tak jim *Sāriputta* přikázal, aby na znamení, že výzvu přijímá, větev rozdupali. Když se to *Bhaddā* dozvěděla, vydala se za *Sāriputtou* do kláštera *Jetavana* i se zástupem zvědavců (v tehdejší Indii patřilo k všeobecné zábavě sledovat filozofické diskuse).

Jakmile si *Bhaddā* vyměnila přátelské pozdravy se *Sāriputtou*, ten ji vyzval, aby první pokládala otázky, i když dle tehdejšího zvyku se měl první ptát on. *Sāriputta* všechny její otázky správně zodpověděl (údajně jich mělo být tisíc). Poté se užaslé *Bhaddy* zeptal, zda jí teď může položit jednu jedinou otázku, která zněla: „Co je jediné?“ (*ekam nāma kim*, volněji přeloženo: „Co je jediné společné všem bytostem?“). *Bhaddā* nebyla schopná odpovědět a z obdivu nad *Sāriputtovou* moudrostí u něj hledala útočiště (tzn., uchýlovala se k němu jako k učiteli). Ten jí však odvětil, že nikoli u něj, ale Buddha se hledá útočiště. Shodou okolností dlel Buddha tou dobou též v *Jetavaně*. Dle jiné dochované verze jí *Sāriputta* řekl, že jí správnou odpověď sdělí v přítomnosti Buddha. Správná odpověď měla znít „výživa“, jelikož všechny bytosti, aby se udržely při životě, potřebují nějaký druh výživy.

Každopádně, když *Bhaddā* předstoupila před Buddha, ten před ní pronesl krátkou báseň, po jejíž vyslechnutí dosáhla *arahatství* – nejvyššího stupně probuzení. Buddhova báseň je zaznamenána v Dhammapadě jako verš č. 101:

sahassamapi ce gāthā - Lepší než tisíc veršů
anattapadasamhitā - sestávajících z bezvýznamných slov
ekam gāthāpadam seyyo - je jediný vhodný verš,
yam sutvā upasammati - po jehož vyslechnutí dosáhneme míru.

Poté, jako výraz mimořádného respektu, Buddha ji ordinoval (tj. přijal za mnišku) slovy: „Pojď *Bhaddo*“. Podle pravidel mnišské kázně (*vinaya*), jestliže chtěla být žena ordinována na mnišku (*bhikkhunī*), musela požádat o svolení jak mužskou, tak i ženskou mnišskou *sanghu*. V případě *Bhaddy Kundalakesy* však Buddha učinil výjimku a ordinoval ji pouze výše zmíněnými slovy.

Místo setkání *Bhaddy* s Buddhou je však rozdílně popisováno ve verších z *Therīgāthy*. *Bhaddā* se podle nich s Buddhou nesetkává v *Sāvattihī*, ale na Supím vrchu, který se nacházel poblíž *Rājagahy*. I když verše vynechávají údaj o *Bhaddiném* probuzení, popisují její „rychlou“ ordinaci, k níž zcela jistě Buddha svolil právě z důvodu předchozí okamžité realizace *arahatství*:

*Oholila jsem si vlasy a oblékla se bahnem,
putovala jsem v jedné róbě,
nalézajíc chyby tam, kde nejsou,
a bezchybnost tam, kde je.
Poté po dni odpočinku jsem dorazila
na Supí vrch
a uviděla neposkvrněného Buddhu
s jeho mnichy.
Padla jsem na kolena,
prokázala úctu
spojenými dlaněmi.
Stáli jsme tváří v tvář.
„Pojď, Bhaddo,“ řekl,
taková byla má ordinace.*

Další mírně odlišná verze se nachází v komentáři k *Dhammapadě*. Podle něj, když *Bhaddā* nebyla schopna zodpovědět otázku, chtěla znát správnou odpověď. *Sāriputta* jí slíbil, že jí odpověď sdělí, když vstoupí do buddhistického řádu mnišek. *Bhaddā* souhlasila. Následně se věnovala buddhistické praxi pod *Sāriputtovým* vedením a během několika dní dosáhla probuzení.

Ať tak či onak, mniši se následně divili, zda by bylo možné, aby *Kundalakesā* dosáhla plného osvícení po vyslechnutí jen několika veršů, respektive v druhém případě během tak krátké doby. Když se na to zeptali Buddhy, vysvětlil jim, že *Bhaddā Kundalakesā* nejen dosáhla *arahatství*, ale dokonce jako laička přemohla i svého podlého manžela, načež pronesl následující verše zaznamenané v *Dhammapadě* (verš 102 a 103):

*yo ca gāthāsatam bhāse - Lepší než recitovat sto veršů
anattapadasamhitā - sestávajících z bezvýznamných slov
ekam dhammapadam seyyo - je vyslechnout jedno slovo pravdy,
yam sutvā upasammāti - po jehož vyslechnutí dosáhneme míru.
yo sahasam sahasena - I kdyby někdo tisíckrát nad tisíci
sangāme mānuse jine - muži v bitvě zvítězil,
ekañca jeyyamattānam - pouze ten, kdo zvítězil sám nad sebou
sa ve sangāmajuttamo - je v bitvě vítězem nejvyšším.*

Následujících padesát pět let svého života prožila putováním po severní Indii. Jako buddhistická mniška zbytek svého života strávila vyučováním *Dhammy*,

příčemž byla samozřejmě materiálně podporována laickými buddhisty, jak vyplývá z veršů zachovaných ve sbírce pálijského kánonu *Therīgāthā*:

*Putovala jsem přes
Angu a Magadhu,
Vajji, Kāsi a Kosalu,
padesát pět let bez žádného dluhu,
těšila jsem se z almužen těchto království.
Moudrý laický následovník
získal mnoho zásluh,
když dal róbu Bhaddě,
která je zbavená všech pout.*

Bhaddā jako nejpřednější mniška

Později, když Buddha uděloval tituly významným mnichům a mniškám v klášteře *Jetavana*, prohlásil *Bhaddu Kundalakesu* za nejpřednější mezi mniškami v rychlosti realizace probuzení (*khippābhiññā*). V překladu komentáře k *Anguttara-nikāyi* od E. W. Burlingama je uvedeno, že Buddha označil *Bhaddu* jako nejpřednější mezi těmi, kteří nejrychleji získali šest psychických sil (*abhiññā*). Toto není v rozporu s předchozím tvrzením, jelikož *Bhaddā* společně s realizací *arahatství* získala i psychické síly, přičemž samotné dosažení probuzení je v buddhismu považováno za nejvyšší psychickou schopnost.

Na závěr je třeba poznamenat, že v této vlastnosti vynikala pouze nad ostatními mniškami, mezi mnichy dosáhl nejrychleji probuzení *Bāhiya*. V obou případech Buddha ocenil jejich schopnost tak rychle a hluboce pochopit pravdu, že během jediného okamžiku postoupili ze stavu světského člověka (tj. neosvícené bytosti) do stavu *arahata* (tj. plně probuzené bytosti). U ostatních Buddhových žáků bylo naopak obvyklé, že se *arahatství* realizovali až po předchozím dosažení nižších stupňů probuzení.

Bh. Visuddhi